

5. klass ajalugu

Ajaloo algõpetus

Ajaloo algõpetuse peamine eesmärk on huvi äratamine ajaloo vastu ning ajaloo õppeks tarvilike teadmiste ja oskuste kujundamine. Soovitav on kasutada mängulist, aktiivse tegevuse keskset, arutelu- ja lugudepõhist käsitlust. Õppetöös kasutatakse erinevaid ajalooallikaid ning minevikust jutustavaid pilte, lugusid, filme jne. Õpilased tutvuvad ajaloo põhimõistetega ning kujundatakse ja arendatakse mitmesuguseid oskuseid: ajas orienteerumine, oskus töötada erinevate ajalooallikatega, funktsionaalne kirjaoskus, küsimuste esitamine ning neile vastamine, informatsiooni hankimine ja selle usaldusväärsuse hindamine, koostööoskus ja loovus, kasutatakse ajalooalast sõnavara. Arutletakse mineviku erinevate esituste ja tõlgenduste üle. Õpitakse kasutama ajatelge ja ajalookaarti ning täitma kontuurkaarti, koostama lühijuttu, teksti põhjal kava. Soovitav on teha õppekäike, osaleda muuseumi- ja arhiivitundides ning kutsuda tunnikülalisi (nii uurijaid kui ka mineviku vahetuid tunnistajaid). Niipalju kui võimalik toetutakse koduloolisele ainestikule.

Hindamine

Hindamisel lähtutakse põhikooli riiklikus õppekavas ja kooli õppekava üldosas sätestatust. Õpitulemuste kontrollimise ja hindamise vormid peaksid olema mitmekesised, sisaldama suulist ja kirjalikku küsitlust, tööd kaartide, allikmaterjali ja piltidega, loovtööd ning jutustuse kirjutamist. Ajalooallikatega töötades analüüsitakse lisaks allika sisule allika usaldusväärsust info edasikandmisel. Üksikfaktide tundmisele tuleb eelistada olulisemate ajaloosündmuste ja nähtuste analüüsi nõudvaid ülesandeid. Lühijutu ning kirjelduse puhul hinnatakse üleschituse loogikat ja terviklikkust, mõistete ning märksõnade sobivust konteksti, stiili ja õigekirja.

Kuna 5. klassis ei taotleta süstemaatiliste teadmiste ega oskuste kujundamist, peab sama põhimõtet järgima ka hinnates. Kontrolltöödega ei kontrollita enam kui üht õpitud teemat korraga.

Teema: Ajaarvamine ja ajalooallikad

Teema olulisus:

Maailmas on erinevaid ajaarvamise alguspunkte. Ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline ning ajaloolased teevad seda selleks, et lihtsustada mineviku uurimist. Erinevad rahvad loevad ajaarvamise alguseks neile tähtsaid sündmusi. Minevikust rääkimisel tugineme aastaarvudele, mis aitavad õppida tajuma aja kulgu, et saada paremini aru minevikus aset leidnud sündmustest ja protsessidest, muutustest ja järjepidevusest nii maailma kui ka Eesti ajaloos ning isiklikus elus. Õppides kasutama aja mõistetega seonduvaid sõnu, fraase ja kronoloogiat kujuneb õpilasel oskus leida, analüüsida ja mõista seoseid, mõtestada ajaloolise keskkonna kujunemist.

Ajaloolane taastab minevikku ajalooallikate abil ning seletab kõike tagantjärele, lähtudes sellest, kuidas me praegu varem toimunud aru saame. Kõik, mis meid ümbritseb, võib olla ajalooteadmiste allikas. Küsitledes oma vanemaid või uurides vanu dokumente võib õpilane ise luua uut ajalooteadmist. Üht sündmust võib kirja panna erinevalt, autoril on oma hoiakud ja seisukohad, ajalooallikaid uurides ja kõrvutades teeb ta järeldusi. Töö ajalooallikatega on üheks ajalooteaduse uurimismeetodiks. Nende abil saame mõõta meie teadmiste õigsust minevikust.

Töö allikatega arendab õpilasel oskust kriitiliselt mõelda, teha järeldusi, luua seoseid, kujundada oma seisukoht ning seda põhjendada. Oskus kriitiliselt mõelda ning allikaid analüüsida võimaldab õpilasel hinnata nende usaldusväärsust, kasutada teabeallikaid eesmärgipäraselt, orienteeruda meediaväljas, tunda ära propagandat ja manipuleerimist ning kujundab õpilase suutlikkust olla infoväljas iseseisev otsustaja.

Õpitulemused:

- Kasutab ajaarvamisega seotud mõisteid asjakohaselt: eKr, pKr, sajand, aastatuhat, kümnend, ajajoon, Rooma number, araabia number.
- Paigutab ajateljele isikliku elu sündmusi, ajaloosündmusi ja -perioode, kasutades õigesti ajaühikuid; lahendab ajatelje abil ülesandeid.
- Mõistab, et ajaloo jagamine on tinglik ning ajaloolased teevad seda selleks, et lihtsustada ajaloo uurimist.
- Jagab ajalugu perioodideks (kujuneb arusaam ajaloolise keskkonna kujunemisest).
- Esi- ehk muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu.

- Teab, et ajalooallikad jagunevad suulisteks, esemelisteks, kirjalikeks ja audiovisuaalseteks ning toob nende kohta näiteid.
- Nimetab ja liigitab ajalooallikaid.
- Kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik, suuline, esemeline ja audiovisuaalne allikas, muuseum, arhiiv.
- Iseloomustab erinevate allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväärsust.

Õppesisu:

eKr, pKr

sajand, aastatuhat, ajatelg, Rooma number, araabia number

Suulised, esemelised, kirjalikud ja audiovisuaalsed allikad; muuseum, arhiiv, kroonika, legend, arheoloogia, muistis

- Kasutab perekonnaloo uurimisel eritüübilisi allikaid.	mälestused, intervjuud, fotod, videod, päevikud, kirjad jne
Lõiming: Matemaatika - aja mõõtmine: arvtelje koostamine, sajandite määramine, arvutamine - kui palju aega on ühest sündmusest möödunud? Eesti keel – muistendid, vanasõnad, legendid, müüdid.	

Teema: Ajaloosündmused, ajaloolised isikud ja eluolu	
Teema olulisus: Mineviku tundmine on alus tänapäeva mõistmiseks, olemasoleva väärtustamiseks ja tulevikusuundumuste prognoosimiseks. Kodukoha ajalooga tutvumine aitab õpilasel luua käsitletava teema ja paikadega isikliku seose ning väärtustada kohalikku ajaloo- ja kultuuripärandit. Mineviku vastu huvi äratamise ning ajaloosündmuste, ajalooliste isikute ja eluoluga tutvuse tegemine arendab õpilase mina- ja maailmapilti ning aitab mõista ühiskonnas toimunud muutusi erinevatel ajaperioodidel ja nende mõju tänapäeval ja näha kõiges selles erinevaid põhjuse-tagajärje seoseid.	
Elu muinasajal	
Õpitulemused: ÕPILANE: - toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos ning isiklikus elus	Õppesisu: Kiviaeg, pronksiaeg rauaaeg, korilus, küttimine, kodukohaga

- teab kodukohaga ja Eestiga seotud muinasaja asulaid ning kirjeldab selle/nende tekkimise ja kujunemise põhjuseid
- kirjeldab muinasaja inimese eluolu ja selgitab inimese sotsiaalse rolli kujunemist ühiskonnas
- nimetab mõnda avastust /leiutist ja selgitab selle/nende tähtsust
- kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost ja iseloomustab allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväärsust
- teab muistse vabadusvõitluse põhjuseid ja tagajärgi
- teab, kes oli Läti Henrik ja Lembitu ning miks nad on ajaloos olulised
- selgitab, miks on Henriku Liivimaa kroonika tähtis ajalooallikas

seotud muinasaja asustus, muinaslinnus
muistne vabadusvõitlus, Läti Henrik,
Liivimaa kroonika, maakond, ristiusk,
Lembit

Lõiming:

kunstiõpetus - õpilane illustreerib oma teadmiste põhjal eestlaste eluolu muinasajal; kunstniku pildi analüüs.

loodusõpetus - kontuurkaardi täitmine, kaardile legendi koostamine.

eesti keel ja kirjandus - katkendi lugemine Läti Henriku “Liivimaa kroonikast”.

Eluolu keskajal	
Õpitulemused ÕPILANE: - Teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist ja inimese sotsiaalsest rollist ühiskonnas; - teab ja selgitab, mis roll oli kirikul keskaja ühiskonnas ja kultuuriloos; - toob näiteid oma kodukoha ja/või Eesti ajaloomälestistest ja selgitab nende olulisust.	Õppesisu Ristiusk, kirik, (katoliku kirik, paavst), klooster
- Kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat, toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu. - Kirjeldab keskaja inimese eluolu ja tegevusalasid. - Kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat.	Elu keskajal linnas ja maal, raad, tsunft, raekoda, Hansa Liit, gild, linnaõigus, linnused
Lõiming Loodusõpetus - ilmakaarte määramine kiriku asendi järgi. Eesti keskaegsete linnade ja hansalinnade märkimine kaardile. Käsitöö ja kodundus - keskajale omase toidu valmistamine. Muusika - keskaja muusika kuulamine, selle iseloomustamine ja võrdlemine tänapäevaga.	

Teema: Eesti 16.-18. sajandi sõdade perioodil

Teema olulisus: Suurema osa ajaloost on peetud sõjalist jõudu ainsaks riikidevaheliste tülide lahendamise vahendiks. Inimkonna tuhandetesse aastatesse ulatuvas ajaloos on inimesed sõdinud tunduvalt rohkem, kui elanud üksmeeles. Ajaloos on nii lühiajalisi sõjalisi kokkupõrkeid, mis on kestnud mõned päevad ja nädalad, kuid ka kümneid aastaid väldanud sõdu. Sõjad on hävitanud suuri riike ja sünnitanud uusi suurvõime. 16.-18. sajandil toimunud sõjad muutsid oluliselt Eesti poliitilist olukorda. Kõige paremini kajastavad neid muutusi ajalookaardid. Kujundatakse oskust orienteeruda ajas ja töötada allikate ja kaardiga, õpitakse tundma isikuid, kelle otsustel oli mõju Euroopa ja Eesti ajaloole, sh kodukandile.

Õpitulemused:**ÕPILANE**

- toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos;
- nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos, toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus;
- mõistab ajaloosündmuste ajalist järgnevust;
- kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost;
- nimetab ajalooliseid isikuid ja miks nad on ajaloos olulised.

Õppesisu:

Liivi sõda, Ivan IV (Balthasar Russow, Liivimaa kroonika)
Põhjasõda, Karl XII, Peeter I

Lõiming

Kirjandus - legendid ja lood Karl XII-st ja Peeter I-st.

Kunstiõpetus - analüüsitakse pilte valitsejatest Ivan IV Karl XII, Peeter I. Kadrioru loss.

Geograafia - kontuurkaardi täitmine, sõjakäigu kohta lausete sõnastamine kaardi põhjal.

Matemaatika - statistiliste andmete analüüs Eesti rahvaarvu muutuste kohta

Eluolu uusajal

Õpitulemused:

ÕPILANE

- toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu;
- kirjeldab inimeste eluolu minevikus;
- teab ja esitleb lugusid oma kodukoha minevikust;
- leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid.

Õppesisu

Rehielamu ja mõis, toidulaud, rõivad ja rahvatraditsioonid, pärisorjus

Lõiming:

Eesti keel - kirjaliku ja suulise eneseväljendus-oskuse arendamine.

Kunstiõpetus - rehielamu ja/või mõisakompleksi joonistamine.

Kool vanal ajal	
Õpitulemused ÕPILANE - kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis; - kirjeldab hariduse andmist minevikus; - leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid.	Õppesisu: Tartu Ülikool, talurahvaharidus ja Bengt Gottfried Forselius
Teema: Rahvuslik ärkamisaeg	
Õpitulemused ÕPILANE: - Nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos; - teab, kes olid Johann Voldemar Jannsen, Lydia Koidula, Carl Robert Jakobson, Jakob Hurt ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos. - kirjeldab tähtsamaid ärkamisaja sündmusi; - nimetab mõnda kodukohaga seotud isikut ja/või sündmust ja/või ajaloomälestist.	Õppesisu: Rahvuslik ärkamisaeg, Jannsen, Koidula, Jakobson, Hurt, laulu- ja mänguseltsid, I üldlaulupidu

Lõiming

Kunstiõpetus - kunst rahatähtedel

Muusika - “Mu isamaa, mu õnn ja rõõm” kuulamine, kaasa laulmine

Eesti iseseisvumine**Õpitulemused**

ÕPILANE:

- nimetab Eesti iseseisvumisega seotud sündmusi ja isikuid;
- kirjeldab Eesti iseseisvumise näitel põhjuse ja tagajärje seost;
- teab, kes olid Konstantin Päts, Konstantin Konik ja Jüri Vilms ja põhjendab nende olulisust;
- teab, millal ja kus kuulutati välja Eesti Vabariik

Õppesisu

Päästekomitee: Päts, Konik, Vilms, iseseisvusmanifest, iseseisvuse väljakuulutamine

Iseseisev Eesti kahe maailmasõja vahel**Õpitulemused**

ÕPILANE:

- Toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos.
- Kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost;

Õppesisu

- teab Vabadussõja põhjuseid ja tagajärgi; - teab ja oskab selgitada võidupüha tähtsust Eesti kultuuriloos; - teab, kes oli Jaan Poska ja põhjendab tema olulisust. - Selgitab Tartu rahu tähtsust,	Vabadussõda (1918-1920), Johan Laidoner, Võnnu lahing - võidupüha, Poska, Tartu rahu
ÕPILANE: - toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos; - kirjeldab üldist eluolu ja kultuuri, toob näiteid.	Eesti aeg kahe maailmasõja vahel: Maaseadus, Eesti kroon, üldine eluolu ja kultuur
Eesti ja Teine maailmasõda	
Õpitulemused ÕPILANE: - toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos ning isiklikus elus; - kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost;	Õppesisu Stalin, Hitler, MRP, Nõukogude okupatsioon, küüditamine, Saksa okupatsioon, holokaust, suur põgenemine

- toob näiteid, kuidas Teine maailmasõda mõjutas elu Eestis;
- teab, kes olid Jossif Stalin ja Adolf Hitler ning selgitab nende mõju Eesti ajaloole;
- toob näiteid oma perekonnaloost

Lõiming

Kunstiõpetus: piltide analüüs

Nõukogude aeg

Õpitulemused

ÕPILANE

- toob näiteid sündmustest ja protsessidest Eesti ajaloos ja isiklikus elus;
- toob näiteid ajaloomälestisest ja selgitab, miks need on kultuuriloos olulised;
- iseloomustab erinevatest valdkondadest ENSV eluolu;
- toob näiteid ja teab mõnda lugu oma perekonnaloost ENSV ajal.
- teab ja tunneb kodukohaga seotud paiku, isikuid.

Õppesisu

metsavendlus, kolhoos, eluolu

ENSV-s

Lõiming

Eesti keel ja kirjandus - küsimuste moodustamine ja vestluse läbiviimine.

Matemaatika - esemete paigutamine ajaliselt õiges järgnevuses.

Loodusõpetus - metsavennapunkrid - seos looduskeskkonnaga.

Käsitöö ja kodundus - valmistatakse nõukogudeaegseid toite ja uuritakse nõukogude aja moodi.

Iseseisvuse taastamine**Õpitulemused**

ÕPILANE:

- nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust; toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus ;
- teab, kes oli Lennart Meri selgitab tema olulisust;
- teab, mis põhjustel sai Eesti iseseisvuse taastamine võimalikuks;
- oskab nimetada mõnda iseseisvumise taastamisega seotud sündmust;
- teab mõnda perekonnalugu.

Õppesisu

laulev revolutsioon, Balti kett,
Lennart, Meri, fosforiidisõda

Lõiming

Eesti keel ja kirjandus - mälestuste jutustamine klassikaaslastele.

Muusika - laulva revolutsiooni lugude kuulamine ja nende sisu üle arutlemine.